

CİLTTE TAMAMLAMA

Cilt, kitabın yapraklarının yıpranmasını önleyen bir koruyucudur. Arapça kökenli olan bu kelime deri anlamına gelir ve cildin başlıca bölümleri ön ve arka kapak, sırt, sertap ve mıklepten oluşur. Cildin kapakları erken dönemde ahşap sonraları da murakka olmuştur. Murakka, birinin suyu diğerinin aksi yönüne gelecek şekilde üst üste yapıştırılmış kağıtlardan oluşan tabakaya verilen isimdir.

Kapaklar dönemin bezeme zevkine ve mücellidin ustalığına göre deri, kumaş, ebru kağıt, bağa, fildişi ya da altın plaka gibi malzeme ile kaplanır. İslam yazmalarında ciltler büyük oranda bitkisel tabaklanmış keçi derisi (sahtiyan) ile kaplanmıştır. Evliya Çelebi, 17. yüzyıl İstanbul'unda yedi yüz kadar tabakhane olduğunu belirterek derilerin meşe, meşe palamudu, sumak ya da buğday unu ve kepek ile tabaklandığından

söz eder. Ayrıca derilerin çiviotu, safran, aspir, bakkam, meşe mazısı gibi bitkilerle mavi, sarı tonları, kırmızı, bordo, kahverengi, siyah renklere boyandığı bilinmektedir. Çağdaş konservasyon uygulamalarında geriye dönüşlülük ve uygulama kolaylığı nedeniyle kimi zaman kağıt ile tamamlama tercih edilse de, deri ciltler genellikle bitkisel tabaklanmış deriler ile onarılmaktadır. Şifahane'de yapılan deri tamamlamalarda boyasız olarak alınan bitkisel tabaklanmış keçi derisi, toz veya likit şeklinde suda ve alkolde inceltilen metal kompleks anilin boyalarla renklendirilir. Bu boyaların özelliği deri tabaklama maddesi olan tanenlerle reaksiyona girerek geri dönüşü olmayan ürünler oluşturmasıdır. Bu nedenle yapılan boyamalar sabitlenmiştir.

Tamamlanacak kısımlar

Geleneksel İslam yazmalarının teknik özellikleri nedeniyle genellikle mıklep ile sertap arasındaki ve sertap ile arka kapak arasındaki dudak payı, sırt ile kapaklar arasındaki muhat payı, sırtın baş ve etek kısmı ile cildin köşeleri tahrip olur. Derinin fazlaca inceltilerek kullanılması da zaman içinde derinin sertleşerek yırtılmasına neden olur. Sıklıkla kullanılan yazmalarda bu kısımların çoğu kez onarılmış olduğu görülmektedir. Cilt için deve, keçi derisi ve özellikle hayvanın sağrı kısmının derisi öncelikle tercih edilmiştir. İbn-i Badis'in verdiği bilgilerden de anlaşılacağı gibi, cilt için seçilen derinin boyanması, yıkanması, tıraşlanması ve kurutulması, kullanılan zamkların türü, deriyi kesme biçimi, kullanılan aletlerin cinsi belli kurallara bağlıdır.

Deri tamamlama aşamaları

- Derinin istenilen kalınlıkta hazırlanması,
- Yapışacak kısımların inceltilmesi,
- Derinin kartonun içine yerleştirilmesi ya da derinin doğrudan deri üzerine yapıştırılacak şekilde hazırlanması,
- Nişastanın taze ve kıvamlı hazırlanmış olması,
- Yapıştırma işleminden sonra gerekli pres için malzemenin hazırlanması,
- Holiteks, kurutma kartonu, karton, plexiglas ve/veya ahşap levhalar ya da bandaj kullanılarak pres yapılması ve yapıştırılan kısmın kurummasının sağlanması gerekir.

Ciltte kağıt ile tamamlama

- Derinin herhangi bir taşıyıcı özellikte olması gerekmediği durumlarda uygulama kolaylığı, esere daha az yük bindirmesi ve geri dönüşümünün kolaylığı nedeniyle kağıt tamamlama tercih edilebilir. Derideki eksik kısım kalın Japon kağıdı ile tamamlanır.
- Kağıtla yapılan tamamlamalar akrilik ya da guaj boyalar ile renklendirilebilir.

Kaynaklar

Bosch, G. ve Caswell, J., Peterbridge, G., *Islamic Bindings and Bookmaking: A Catalogue of an Exhibition*, The Oriental Institute The University of Chicago May 18, August 18, (1981) s.12.

Çığ K., *Türk Kitap Kapları*, İstanbul (1991) s. 8-11.

Gacek, A., *Arabic Bookmaking and terminology as portrayed by Bakr al-Ishbili in his Kitab al-taysir fi şina'at al-tasfir*, (1990-91), s. 106-13.

İnalçık, H., Renda, G., *Osmanlı Uygarlığı II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara (2003).

Levey, M., *Medieval Arabic Bookmaking and Its Relation to Early Chemistry and Pharmacology* (Trans. Amer. Philos. Soc. 52)4 (1462), s.6, 13-49

Scheper, K., "Islamic manuscripts in a Western Research Library: The Conservation Approach of Leiden University", *Care and Conservation of Manuscripts* 14-16 Ekim 2009 içinde, Kopenhag (2011), s. 165.

Tanırdı, Z., *Kitap ve Cildi*, Osmanlı Uygarlığı 2, İstanbul (2003), s. 841-42.

Türk Ansiklopedisi, "Cilt", Cilt 11, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul (1974), s. 2-5.

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı
Kanuni Medresesi Sokak, No:1 Süleymaniye
Fatih/İstanbul
Tel: 0212 514 46 35-36
Fax: 0212 514 46 37
www.yek.gov.tr
kitapsifa@yek.gov.tr
info@yek.gov.tr

Bizi takip edin

 /kitapsifahanesi

 /kitapsifahanesi

 /kitapsifahanesi